

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ КАТЕГОРІЙ «ІНВЕСТИЦІЇ» ТА «ІННОВАЦІЇ»

ЄВДОКИМОВА Г.В. АСПИРАНТ*,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. П. ВАСИЛЕНКА

Проаналізовано та систематизовано теоретичні підходи до визначення термінів «інвестиції» та «інновації». Запропоновано критерій розмежування категорій «інвестиції» та «інновації».

The determination of "investment" and "innovation" is analysed and ordered. The criterion of difference between the determination of "investment" and "innovation" is proposed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Досвід економічного розвитку підтверджує, що залучення та ефективне використання інвестицій є основою для забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності держави та активізації інноваційної діяльності. Проте на сьогоднішній день не існує чіткого визначення «інвестицій» та «інновацій», як економічних категорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених-економістів зробили внесок у дослідження таких економічних категорій як «інвестиції» та «інновації», зокрема це зарубіжні вчені Дж.Кейнс, У.Шарп, А.Гітман, М.Джонк, Й.Шумпетер, М.Портер, П.Друкер та вітчизняні вчені А.Пересада, С.Покропивний, В.Федоренко, Т.Майорова, О.Лапко та ін. Але в економічній літературі не існує чіткого розмежування термінів «інвестиції» та «інновації».

Ціллю статті є аналіз існуючих в економічній літературі підходів до визначення економічного змісту категорій «інвестиції» та «інновації» та спроба розмежування цих категорій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін "інвестиції" походить від латинського "inwest", що означає "одягати",

* Науковий керівник – Шибасва Н.В., к.е.н., доцент

"вкладати", а дослівно з англійської мови (investment) і німецької (investition) – капітальні вкладення або інвестиції. В різних розділах економічної науки й різних областях практичної діяльності зміст даного поняття має свої особливості.

Слід відмітити, що в країнах Західної Європи еволюція економічної думки щодо сутності категорії «інвестиції» здійснювалась на основі теорії капіталу.

А. Сміт розглядає капітал, як частину запасів, з якої власник очікує одержати дохід. Капітал може бути використаний двома способами: приносити дохід або прибуток своєму власнику [10, с. 78] К. Маркс представив узагальнену формулу капіталу: $G-T-G'$ - «купити, щоб продати дорожче» [6, с. 114]. Фактично на той час інвестиції ототожнювались з капіталом, який приносить прибуток.

Найбільш чітко сутнісна характеристика інвестицій, та їх подвійність представлена у Дж. Кейнса: з одного боку, він бачить у них величину акумульованого доходу з метою накопичення та обсяг ресурсів, тобто потенційний інвестиційний попит. З іншого боку, інвестиції виступають у формі вкладень (витрат), які визначають приріст вартості капітального майна, тобто як реалізовані попит та пропозиція. [6, с. 6]. Нобелівський лауреат з економіки У. Шарп зазначає: "У найширшому розумінні термін "інвестувати" означає розлучитися з грошми сьогодні з тим, щоб отримати їх більшу суму у майбутньому" [13, с. 1]. Американські економісти Л. Гітман і М. Джонк представляють інвестиції, як спосіб розміщення капіталу, який має забезпечити збереження або зростання суми капіталу"[4, с.10]. Дж. Розенберг тлумачить інвестиції як використання коштів з метою отримання ще більших коштів, для отримання доходу або для досягнення приросту капіталу, або для того й іншого" [9, с. 173].

В Україні імпульс для розвитку теорії інвестицій був даний становленням ринкової системи господарювання. Поглиблені дослідження в сфері інвестування почалися в 90-ті роки. Наприклад, Н.О. Татаренко та А.М. Поручник розкривають процес еволюції теорії інвестиційної діяльності - від звичайної констатації фактів до сучасного розуміння процесів інвестування як основи моделі економічного прогресу. Б.В. Губський висвітлює найсуттєвіші характеристики процесів інвестування у національній економічній системі, проводить дослідження шляхів і форм інвестиційної взаємодії на міжнародному та глобальному

рівнях. А.А. Пересада, спираючись на світовий досвід інвестування ринкової економіки, глибоко аналізує теоретичні засади прискорення інвестиційних процесів в Україні, удосконалює відповідно до сучасного стану економіки України методологічну базу прийняття інвестиційних рішень щодо проєктів, які принесуть найбільшу віддачу. С.Ф. Покропивний представляє категорію інвестиції, як довгострокові вкладення капіталу (грошей) у підприємницьку діяльність (для одержання прибутку) [6, с. 6]. В.Г. Федоренко представив інвестиції, як вкладання капіталу з метою подальшого його збільшення, а приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та неодержання процентів від банківських вкладень капіталу [12, с. 8]. Т.В. Майорова представляє інвестиції вже, як складне та змістовне поняття, що інтегрує в собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін та споживання національного продукту, тобто вони є фундаментальною основою суспільного відтворення [6 с. 8].

На макрорівні інвестиції визначають, як частину валового внутрішнього продукту, неспожиту в поточному періоді, з метою використання для приросту капіталу в економіці в майбутньому. А на мікрорівні інвестиції характеризують, як процес створення виробничого потенціалу (включаючи засоби виробництва, предмети праці, робочу силу) [7, с. 8].

Правове тлумачення категорії інвестицій знайшло своє відображення в Законі України від 18.09.91 р. «Про інвестиційну діяльність» - «...інвестиціями є усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути: грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери, рухоме та нерухоме майно, майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності, сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної інформації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виробництва, права користування землею та інші цінності» [1].

Отже, на сьогоднішній день існує багато поглядів на таке явище, як «інвестиції» проте, не зважаючи на відмінності основна суть цього поняття,

це вкладання коштів з метою отримання прибутку, завжди зберігається.

Також в економічній науці використовується термін «інноваційні інвестиції». За своїм змістом інноваційні інвестиції є вкладанням коштів у нематеріальні активи, що забезпечують розвиток науково-технічного прогресу та впровадження інновацій з метою створення нових або збереження чи розширення існуючих ринків збуту. В промислово розвинутих країнах з високим рівнем техніки і технології інновації за своїм змістом наближені до реальних інвестицій. Разом з тим в окремі періоди доводиться здійснювати інвестиції в підтримку технічно відсталих, малопродуктивних галузей виробництва [6, с.98].

Термін «інновація» походить від латинського «novatio», що означає «оновлення» або «зміна» та префікса «in», який з латинського переводиться, як «в напрямку», тобто якщо дослівно «innovatio» - означає «в напрямку змін». Саме поняття «інновація» вперше з'явилося в наукових роботах в ХІХ ст. і означало введення певних елементів однієї культури в іншу. Але широкого значення це поняття набуло в науковій праці Й. Шумпетера. Ним вперше «інновація» була представлена, як економічна категорія та вперше було використано терміни «інноваційний процес», «нові комбінації», «нововведення».

Загалом Й. Шумпетер характеризував інновацію, як нову науково-організаційну комбінацію виробничих чинників, мотивованих підприємством. Він виділив такі види інновацій: виготовлення нового блага або створення нової якості того чи іншого блага, провадження нового методу виробництва який може також ґрунтуватись на новому способі комерційного використання товару, освоєння нового ринку збуту, тобто такого ринку на якому дана галузь ще не була представлена, отримання нового джерела сировини або напівфабрикатів, проведення відповідної реорганізації, наприклад, забезпечення монопольного положення або підрив монопольного становища іншого підприємства [14, С.159].

На сьогоднішній день виділяють два основні підходи до визначення категорії «інновація»: широкий та вузький. У широкому розумінні інновації розглядаються, як прибуткове використання ідей, винаходів у вигляді нових продуктів, послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового та комерційного характеру. Тобто ця категорія властива інтелектуальній та виробничій практиці людини і являє собою діяльність, у процесі

якої: формуються явища і нові продукти, послуги, які комерціалізуються в господарську діяльність, удосконалюються вже створені людиною об'єкти матеріальної сфери, розробляються методи, засоби, форми організаційного, економічного, соціального та юридичного характеру [3, с.15].

Прихильником першого підходу є М. Портер, який характеризує «інновацію», як можливість здобути конкурентні переваги. Нововведення характеризується в широкому значенні, включаючи як нові технології, так і нові методи роботи. Інновації виявляються в новому дизайні продукту, у новому процесі виробництва, у новому підході до маркетингу чи в новій методиці підвищення кваліфікації працівників. Інновації є досить простими і невеликими, базуються скоріше на нагромадженні незначних поліпшень і досягнень, ніж на єдиному великому технологічному прориві [8, с.171]. П. Друкер представив «інновацію», як особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни, що мають місце в економіці та в суспільстві, з метою використання їх у бізнесі чи в різних сферах обслуговування [3, с.9]. Російський економіст Ю.Морозов характеризує інновації в широкому розумінні, як прибуткове використання новацій у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного чи іншого характеру [3, с.13].

У вузькому розумінні інновація ототожнюється з новою технікою, технологією, промисловим виробництвом. Серед прихильників цього підходу багато відомих вчених-економістів, зокрема Б. Твісс визначає інновацію як процес, у якому винахід або ідея набувають економічного змісту. Відомий угорський учений Б. Санто вважає, що інновація — це такий суспільний техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів та технологій; і якщо інновація орієнтована на економічну корисність, прибуток, то поява її на ринку може принести додатковий дохід [3, с.9]. Російський економіст Ю. Яковець характеризує інновацію, як якісні зміни у виробництві, які можуть стосуватися як техніки і технології, так і форм організації виробництва і управління [3, с.13].

В Україні поглиблене дослідження інновацій починається після

розпаду Радянського союзу. Так С.Ф. Покропивний розглядає інновації, як упровадження в господарську практику результатів інноваційних процесів. О. Лапко представляє інновації, як комплексний процес, що передбачає створення, розробку доведення до комерційного використання і розповсюдження нового технічного або якогось іншого рішення (новації), що задовольняє певну потребу. Д.М. Черваньов та Л.І. Нейкова використовують термін «нововведення», як процес доведення наукової ідеї чи технічного винаходу до стадії практичного використання, що приносить дохід, а також пов'язані з цим процесом техніко-економічні та інші зміни в соціальному середовищі [3, с.12]. В. Трегубчук вважає, що інновації – це розроблення та використання нових техніко-технічних засобів, методів і способів оптимізації виробничої діяльності та випуск нових, якісніших товарів, що зрештою підвищує ефективність виробництва в будь-якій галузі та сфері економіки [11, с.6].

Правове тлумачення категорії «інновації» відображено в Законі України «Про інноваційну діяльність», який визначає інновації як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [2].

На сьогоднішній день не існує однозначного визначення «інновацій» . На основі аналізу поглядів різних вчених можна узагальнити визначення цієї категорії, як перетворення досягнень науково-технічного прогресу в нові продукти і технології.

Висновки. Фактично інвестиції і інновації є вкладаннями з метою отримання певного ефекту, тобто ці категорії за своїм змістом схожі. Проте категорія «інновації» безпосередньо пов'язана тільки з тими видами інвестиційної діяльності, які забезпечують розвиток науково-технічного прогресу. Категорія «інвестиції» більш широка, тому що передбачає вкладання коштів не тільки у створення нових або вдосконалення існуючих видів продукції, послуг, технологій, а й в інші активи, що збільшують дохід. Інновації – це складова інвестицій, одна з форм інвестицій, кошти, що вкладаються в нематеріальні активи та у впровадження результатів наукових розробок. На нашу думку, саме безпосередня пов'язаність інновацій з науково-технічним прогресом є

основним критерієм розмежування між категоріями «інвестиції» та «інновації».

Література.

1 Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-ХІІ зі змін. і доп. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV зі змін. і доп.–[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

3. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізація: Монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К: КНЕУ, 2003. – 394 с.

4. Гитман Л.Дж. Основы инвестирования / Дж. Л. Гитман, М.Д. Джонк; пер. с англ. — М.: Дело, 1997. — 1008 с.

5. Маркс К. Капитал. Книга I: процесс производства капитала / К.Маркс; пер с нем. – М.:Полнздат, 1983. – 718 с.

6. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник / Т.В.Майорова. - Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. - 376 с.

7. Музиченко А.С. Державне регулювання інвестиційної діяльності / А.С. Музиченко. – К.: Науковий світ, 2001. – 345 с.

8. Портер М. Конкуренция: Учеб. пособие / М.Портер; пер. с англ. — М.: Вильямс, 2001. — 495 с.

9. Розенберг Дж. М. Инвестиции: Терминологический словарь / М. Дж. Розенберг. — М.: ИНФРА-М., 1997. — 400 с.

10. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов /А.Смит; пер.з англ.Е.М.Майбурда. – М.: Наука, 1993. – 570 с.

11. Трегобчук В.М. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК: проблеми, напрями і механізми /В.М. Трегобчук // Економіка України. - 2006. - №2.

12. Федоренко В. Г. Инвестознaвство: Підручник – 3-те вид.доп. / В.Г. Федоренко. – К.: МАУП, 2004. – 480 с.

13. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли; пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 1028 с.

14. Шумпетер Й. Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, процента и цикла конъюнктуры/ Пер. с нем. В.С.Автономова и др.; Общая ред.акад. А.Г. Милейковского — М.: Прогресс, 1982. — 456 с.